
Recommendation of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating sexism

Unofficial translation into Bosnian

Recommandation du Comité des Ministres aux États membres sur la prévention et la lutte contre le sexisme

Traduction non-officielle en bosniaque

Preporuka Komiteta ministara državama članicama o sprečavanju i suzbijanju seksizma

---

© Council of Europe, original English and French versions

© Council of Europe, February 2021, Bosnian translation

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe, versions originales en anglais et français

© Conseil de l'Europe, février 2021, traduction bosniaque

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

SPREČAVANJE I SUZBIJANJE SEKSIZMA

Preporuka CM/Rec(2019)1
Usvojio Komitet ministara
dana 27. marta 2019. godine

SADRŽAJ

PREPORUKA CM/REC(2019)1.....	3
DODATAK UZ PREPORUKU CM/REC(2019)1	9

Preporuka CM/Rec(2019)1 Komiteta ministara državama članicama o sprečavanju i suzbijanju seksizma¹

(Usvojio Komitet ministara dana 27. marta 2019. godine na 1342. sastanku zamjenika ministara)

Komitet ministara postupajući u skladu sa članom 15.b. Statuta Vijeća Evrope,

Podsjećajući da je rodna ravnopravnost ključna za zaštitu ljudskih prava, funkcionisanje demokratije i dobro upravljanje, poštovanje vladavine prava i promociju dobrobiti svih osoba, da podrazumijeva jednaka prava žena i muškaraca, djevojčica i dječaka, kao i jednaku vidljivost, osnaživanje, odgovornost i učešće u svim sferama javnog i privatnog života i da podrazumijeva jednak pristup resursima i njihovu jednaku raspodjelu između žena i muškaraca, kako je utvrđeno Strategijom za ravnopravnost spolova Vijeća Evrope za period 2018-2023.;

Podsjećajući da diskriminacija na osnovu spola i/ili roda predstavlja kršenje ljudskih prava i sprečava uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda kako potvrđuje Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena u svojoj Opštoj preporuci br. 28 o osnovnim

---

¹ U vrijeme usvajanja ove preporuke i u skladu sa članom 10.2c. Poslovnika za sastanke zamjenika ministara predstavnik Ruske Federacije je zadržao pravo njegove vlade da osigura ili ne osigura usklađenost sa Preporukom, naročito sa stavom 3. Preambule, odbijajući upotrebu pojma „rod“, jer taj pojam nije priznat u ruskom zakonodavstvu i jer ne postoji opšte prihvaćena definicija pojma „rod“ na međunarodnom nivou. Osim toga, Ruska Federacija smatra da interpolne i trans osobe nisu obuhvaćene područjem primjene ove preporuke.

obavezama država članica u skladu sa članom 2. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena;

Podsjećajući da je seksizam manifestacija historijski nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca, što dovodi do diskriminacije i onemogućava potpuno napredovanje žena u društvu;

Primjećujući da je seksizam rasprostranjena i prevladavajuća pojava u svim sektorima i svim društvima;

Potvrđujući da seksizam jačaju rodni stereotipi koji pogađaju žene i muškarce, djevojčice i dječake i da on stoji na putu ostvarivanja rodne ravnopravnosti i inkluzivnih društava;

Primjećujući da seksizam predstavlja prepreku osnaživanju žena i djevojčica koje su nesrazmjerno pogođene seksističkim ponašanjem, te dodatno napominjući da rodni stereotipi i ukorijenjene predrasude formiraju norme, ponašanje i očekivanja od muškaraca i dječaka i stoga dovode do seksističkih djela;

Izražavajući zabrinutost da je seksizam povezan sa nasiljem nad ženama i djevojčicama, pri čemu su djela „svakodnevnog“ seksizma dio kontinuuma nasilja čime se stvara atmosfera zastrašivanja, straha, diskriminacije, isključenosti i nesigurnosti što ograničava mogućnosti i slobodu;

Primjećujući da žene i djevojčice mogu biti podvrgnute višestrukim i intersekcionalnim oblicima diskriminacije i da se mogu suočiti sa seksizmom udruženim sa drugim normama ili ponašanjem koje je diskriminirajuće, mrziteljsko ili štetno;

Svjestan da se seksizam i seksističko ponašanje dešavaju na individualnom, institucionalnom i strukturnom nivou, te da se doživljavaju i ostavljaju štetne posljedice na sva tri nivoa i da stoga mjere za suzbijanje i sprečavanje seksizma treba poduzeti na svim nivoima;

Podsjećajući na Konvenciju Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine (CEDAW) koja od država članica zahtijeva da poduzmu sve prikladne mjere da „izmijene društvene i kulturne obrasce ponašanja muškaraca i žena da bi se otklonile predrasude, kao i običajna i svaka druga praksa zasnovana na ideji inferiornosti odnosno superiornosti jednog ili drugog spola ili stereotipnim ulogama muškaraca i žena“;

Imajući u vidu ciljeve postavljene Pekinškom deklaracijom i Platformom za akciju koje je usvojila Četvrta svjetska konferencija o ženama Ujedinjenih nacija (1995.), a naročito Izvještaj sa regionalnog sastanka za Evropu Peking+20 u organizaciji Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu 2014. godine u kojem se navodi da „diskriminirajući stereotipi ostaju rasprostranjeni i utiču na obrazovanje žena i njihovo učešće u privredi i javnom životu“;

Imajući u vidu Program održivog razvoja do 2030. Ujedinjenih nacija, uključujući cilj održivog razvoja br. 5 („Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice“), cilj održivog razvoja br. 16 („Promovisati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva za održivi razvoj, omogućiti pristup pravdi za sve i izgraditi djelotvorne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima“) i cilj održivog razvoja br. 4 („Osigurati inkluzivno i ravnopravno kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnost cjeloživotnog učenja za sve“) koji se univerzalno primjenjuju;

Uzimajući u obzir Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (1989.) i zabranu diskriminacije na osnovu spola djeteta ili njegovih roditelja ili zakonskog staratelja koja je propisana Konvencijom;

Podsjećajući na Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ETS br. 5) i zabranu diskriminacije u uživanju ljudskih prava koja je propisana Konvencijom;

Podsjećajući da borba protiv rodних stereotipa i seksizma i osiguranje uključivanja perspektive rodne ravnopravnosti u sve politike i mjere predstavljaju prioritetne ciljeve strateških dokumenata i preporuka Vijeća Evrope o rodnoj ravnopravnosti;

Podsjećajući da Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CETS br. 210, Istanbulska konvencija) od stranaka traži „promicanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi koja se zasnivaju na ideji inferiornosti žena ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca“ i da Istanbulska konvencija također od stranaka traži da kriminaliziraju uhođenje i poduzmu neophodne mjere kako bi se obezbijedilo da seksualno uznemiravanje podliježe krivičnim i drugim zakonskim sankcijama;

Uzimajući u obzir Evropsku socijalnu povelju (ETS br. 35, ETS br. 163 [revidirano]) i njene odredbe o jednakim mogućnostima, zabrani diskriminacije i pravu na dostojanstvo na radu;

Podsjećajući da je Evropski sud za ljudska prava u svojoj praksi naglasio da je unapređenje rodne ravnopravnosti danas glavni cilj država članica Vijeća Evrope i da pozivanje na tradicije, uopštene pretpostavke ili prevladavajuće društvene stavove nije dovoljno opravdanje za razliku u postupanju na osnovu spola. Pored toga Sud je naveo da rodni stereotipi, kao što je poimanje žena kao primarnih pružateljica brige o djeci, a muškaraca kao primarnih hranitelja porodice ne mogu sami po sebi opravdati razliku u postupanju;

Podsjećajući na sljedeće preporuke Komiteta ministara državama članicama: CM/Rec(2007)13 o orodnjavanju u obrazovanju; CM/Rec(2007)17 o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti; CM/Rec(2013)1 o rodnoj ravnopravnosti i medijima; i CM/Rec(2017)9 o rodnoj ravnopravnosti u audiovizuelnom sektoru;

Upućujući na Preporuku u pogledu opšte politike br. 15 o borbi protiv govora mržnje, koju je usvojila Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) u decembru 2015. godine, a koja uključuje seksistički govor mržnje;

Uzimajući u obzir Strategiju Vijeća Evrope za prava djeteta (2016-2021.), koja naglašava potrebu borbe protiv diskriminacije i nasilja, naročito seksualnog nasilja i potrebu promovisanja jednakosti djevojčica i dječaka, uključujući dalje suzbijanje stereotipa, seksizma i pretjerane seksualizacije, naročito u medijima i obrazovanju;

Uzimajući u obzir Strategiju Vijeća Evrope za upravljanje internetom za period 2016-2019. i u njoj sadržan poziv na aktivnosti praćenja kako bi se zaštitili svi, a naročito žene i djeca, od zlostavljanja na internetu, uključujući virtualno uhođenje, seksizam i prijetnje seksualnim nasiljem;

Podsjećajući na Rezolucije 2119 (2016), 2144 (2017) i 2177 (2017) Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope o „Suzbijanju pretjerane seksualizacije djece“, „Eliminaciji virtualne diskriminacije i mržnje na internetu“ i „Zaustavljanju seksualnog nasilja i uznemiravanja žena u javnom prostoru“;

Oslanjajući se na ishode primjene prethodno navedenih instrumenata i dokumenata na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, uključujući i uspjehe i izazove;

Svjestan da, uprkos postojanju standarda na međunarodnom, nacionalnom i regionalnom nivou koji garantuju princip rodne ravnopravnosti, i dalje postoji nesklad između standarda i prakse, između de jure i de facto rodne ravnopravnosti;

Priznajući činjenicu da je prevalenca različitih pojava oblika seksizma usko povezana sa trajnim teškoćama u ostvarivanju rodne ravnopravnosti i u želji da se izbori sa seksizmom kao glavnim uzrokom i posljedicom rodne neravnopravnosti;

Primjećujući nedostatak međunarodno usaglašene definicije „seksizma“ i namjenskog pravnog instrumenta za njegovo rješavanje;

U želji da se iskorijeni seksizam i njegovi pojava oblici u Evropi;

Preporučuje vladama država članica:

1. Da poduzmu mjere za sprečavanje i suzbijanje seksizma i njegovih pojavnih oblika u javnoj i privatnoj sferi i da potaknu relevantne zainteresirane strane na provođenje odgovarajućih propisa, politika i programa, oslanjajući se na definiciju i smjernice u dodatku ove preporuke;
2. Da prate napredak u provedbi ove preporuke i da obavještavaju nadležni upravni odbor odnosno nadležne upravne odbore Vijeća Evrope o poduzetim mjerama i ostvarenom napretku u ovoj oblasti;
3. Da osiguraju da ova preporuka uključujući i njen dodatak bude prevedena i distribuirana (u pristupačnim formatima) relevantnim organima i zainteresiranim stranama.

Dodatak uz Preporuku CM/Rec(2019)1

Smjernice za sprečavanje i suzbijanje seksizma: provedbene mjere

Definicija

Za potrebe ove preporuke seksizam je:

bilo koji čin, gesta, vizuelno predstavljanje, izgovorene ili pisane riječi, praksa ili ponašanje, zasnovani na ideji da je osoba ili grupa osoba inferiorna zbog njihovog spola, koji se javlja u javnoj ili privatnoj sferi, bilo online ili offline, sa sljedećom svrhom ili posljedicom:

- i. da povrijedi dostojanstvo ili prava osobe ili grupe osoba; ili
- ii. da dovede do fizičke, seksualne, psihičke ili socioekonomske štete ili patnje osobe ili grupe osoba; ili
- iii. da stvori zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje; ili
- iv. da predstavlja prepreku za autonomiju i potpuno ostvarivanje ljudskih prava od strane osobe ili grupe osoba; ili
- v. da održava i jača rodne stereotipe.²

Kontekst

Potreba tretiranja seksizma, seksističkih normi i ponašanja i seksističkog govora implicitno je sadržana u više međunarodnih i regionalnih instrumenata. I Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CETS br. 210, Istanbulska konvencija) i Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) prepoznaju kontinuum između rodni stereotipa, rodne neravnopravnosti, seksizma i nasilja nad ženama i djevojčicama. Tako se na jednom kraju tog kontinuum nalaze djela „svakodnevnog“ seksizma u obliku prividno beznačajnog ili minornog seksističkog ponašanja, komentara i šala. Međutim,

---

² „Rodni stereotipi su unaprijed stvoreni društveni i kulturni obrasci ili ideje, prema kojima se ženama i muškarcima pripisuju osobine i uloge utvrđene i ograničene njihovim spolom. Rodni stereotipi predstavljaju ozbiljnu prepreku postizanju stvarne ravnopravnosti spolova te potiču diskriminaciju na osnovu spola. Takvi stereotipi mogu sputavati razvoj prirodnih talenata i sposobnosti djevojčica i dječaka, žena i muškaraca, njihove obrazovne i profesionalne sklonosti i iskustva, kao i njihove životne prilike općenito.“ (Strategija Vijeća Evrope za ravnopravnost spolova 2018-2023., Strateški cilj 1)

ova djela su često ponižavajuća i doprinose društvenom ambijentu u kojem se žene omalovažavaju, njihovo samopoštovanje umanjuje, a njihove aktivnosti i

izbori ograničavaju, uključujući i na radnom mjestu, u privatnoj, javnoj ili online sferi. Seksističko ponašanje, poput seksističkog govora mržnje, može potaknuti na ili eskalirati do otvoreno uvredljivih i prijetećih djela, uključujući seksualno zlostavljanje ili nasilje, silovanje ili potencijalno smrtonosne radnje. Druge posljedice mogu uključivati gubitak resursa, samoozljeđivanje ili samoubistvo. Rješavanje seksizma je stoga dio pozitivne obaveze država da garantuju ljudska prava, rodnu ravnopravnost i da spriječe nasilje nad ženama i djevojčicama u skladu sa međunarodnim pravom za zaštitu ljudskih prava i, za države članice, Istanbulskom konvencijom.

Seksizam i seksističko ponašanje dovode do fizičke, seksualne, psihičke ili socioekonomske štete i različito utiču na različite sektore stanovništva. Žene i djevojčice su neproporcionalno pogođene takvim ponašanjem. Seksizam i seksističko ponašanje predstavljaju prepreku osnaživanju i napredovanju žena i djevojčica. Eliminacija seksizma i seksističkog ponašanja bi bila od koristi za sve: žene, djevojčice, muškarce i dječake.

Seksizam i seksističko ponašanje događaju se u cjelokupnom spektru ljudskih aktivnosti, uključujući i virtualni prostor (internet i društvene medije). Osoba ili grupa osoba ih mogu iskusiti na individualnom ili kolektivnom nivou, čak i ako ni pojedinac ni grupa nisu direktno na meti, primjerice kroz seksističko oglašavanje ili postavljanje slika golih žena na radnom mjestu. Tri nivoa na kojima se seksizam potiče i doživljava su individualni, institucionalni (npr. porodično, radno ili obrazovno okruženje) i strukturni (npr. kroz društvene rodne neravnopravnosti, društvene norme i ponašanje). Seksizam tjera na šutnju onda kada pojedinci i grupe ne prijave ili se ne požale na seksističko ponašanje zbog straha da ih se neće ozbiljno shvatiti, da će biti izopćeni ili čak smatrani odgovornima.

Internet je pružio novu dimenziju za izražavanje i prenošenje seksizma, naročito seksističkog govora mržnje, širokom auditoriju, premda korijeni seksizma ne leže u tehnologiji, već u postojećim rodnom nejednakostima. Osim toga, društvene pojave kao što je pokret #MeToo i niz akcija i mjera politika koje je on pokrenuo u raznim dijelovima svijeta (od 2017. godine naovamo), uključujući i države članice Vijeća Evrope, pomogle su da se skrene pažnja na sveprisutnost seksizma i na potrebu za snažnijim mjerama za njegovu suzbijanje.

Seksizam i seksističko ponašanje su ukorijenjeni u rodnom stereotipima i jačaju ih. Evropski sud za ljudska prava smatra da „problem kod stereotipnog viđenja određene grupe u društvu leži u činjenici da se njime sprečava individualizirana ocjena njenih kapaciteta i potreba“.³ Rodni stereotipi podupiru strukture nejednake društvene moći i negativno utiču na raspodjelu resursa između žena i muškaraca, što potvrđuje stalni nesrazmjer u plaćama i penzijama između muškaraca i žena u državama članicama. Rodni stereotipi su stoga društveni konstrukti „prikladnih“ uloga za žene i muškarce, utvrđeni kroz kulturne predrasude, običaje, tradicije i u mnogim slučajevima, tumačenja vjerskih uvjerenja i praksi. Žene koje se suprotstavljaju ili odstupaju od onoga što se smatra njihovim „odgovarajućim“ mjestom u društvu mogu se suočiti sa seksizmom i mizoginijom, a muškarci koji osporavaju prevladavajuće percepcije maskuliniteta mogu se suočiti sa seksizmom.

Intersekcionalnost, situacione ranjivosti i otežavajuće okolnosti

Žene i muškarci se mogu suočiti sa različitim i intersekcionalnim oblicima seksizma, na osnovu različitih faktora, uključujući između ostalog etničku pripadnost, status manjinske ili autohtone grupe, dob, vjeroispovijest, status izbjeglice ili migranta, invaliditet, bračno stanje, društveno porijeklo, rodni identitet, seksualnu orijentaciju ili seksualnost. Oni se mogu naći u ranjivijim situacijama ili biti metom različitih seksističkih postupanja u različitim kontekstima, kao što su djevojke i žene u dominantno muškim okruženjima, na primjer u poslovnom svijetu, finansijama, vojsci ili politici. Žene na položajima moći ili autoriteta, uključujući i javne ličnosti, su također posebno na meti seksizma zbog njihovog percipiranog odstupanja od društvenih rodni normi prema kojima su žene isključene iz javnih prostora ili vlasti. Interspolne i trans osobe također se suočavaju sa dodatnim i/ili naglašenim izazovima vezanim za seksizam.

³ *Carvalho Pinto de Sousa Morais protiv Portugala*, predstavka br. 17484/15, presuda Evropskog suda za ljudska prava od 25. jula 2017., pasus 46.

Određene okolnosti mogu pojačati ozbiljnost ili uticaj seksističkog ponašanja, odnosno uticati na kapacitete žrtve da odreađuje. Takve otežavajuće okolnosti postoje u slučajevima kada se seksističke riječi ili djela dešavaju u kontekstu hijerarhijskog ili odnosa zavisnosti, naročito na radnom mjestu, u obrazovnom ili zdravstvenom okruženju, u (javnom) uslužnom sektoru, ili komercijalnim odnosima. Seksizam je naročito štetan kada potiče od osobe na položaju moći, autoriteta ili uticaja, kao što je političar, osoba koja utiče na formiranje mišljenja drugih ili poslovni rukovodilac. Još jedna otežavajuća okolnost nastaje kada seksističke riječi ili djela imaju veliki domet, uključujući sredstvo prenošenja, korištenje društvenih ili konvencionalnih medija i mjeru u kojoj se ponavljaju.

I. Opšti alati i mjere za rješavanje seksizma

Primarna svrha mjera za sprečavanje i suzbijanje seksizma je da se potakne promjena ponašanja i kulture na individualnom, institucionalnom i strukturnom nivou.

Alati za sprečavanje i suzbijanje seksizma mogu uz planove, politike i programe obuhvatati i zakonodavne, izvršne, upravne, budžetske i regulatorne instrumente. Države bi trebale odabrati alate koji najbolje odgovaraju njihovom kontekstu i cilju konkretne aktivnosti. Potrebni su različiti alati za rješavanje podsvjesne pristranosti s jedne i namjernog seksističkog ponašanja s druge strane. Podsvjesna pristranost može se riješiti povećanjem svijesti, obrazovanjem i obukama, dok su za iskorjenjivanje namjernog i upornog seksističkog ponašanja i seksističkog govora mržnje potrebne snažnije mjere. Važno je razmotriti propise koji se bave seksizmom, uključujući i definicije, vodič za korisnike i navođenje mogućnosti za pravna sredstva i obeštećenje žrtava te rizika i posljedica za učinioce.⁴

---

⁴ Na primjer, „Anti-Sexisme – Mode d’emploi“, Institut pour l’égalité de femmes et des hommes, Belgija, dostupno na francuskom jeziku na http://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/79%20-%20Anti-sexisme%20mode%20emploi_FR.pdf.

Države trebaju iskoristiti postojeće alate i osigurati njihovu djelotvornu primjenu ili izraditi nove alate kako bi se na adekvatan način spriječilo seksističko ponašanje i obezbijedila zaštita i gonili i kaznili počinioci i obezbijedilo obeštećenje žrtava.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere za podršku provedbi ove preporuke.

I.A. Propisi i politike

I.A.1. Razmotriti reformu propisa kako bi se osudio seksizam i definirao i kriminalizirao seksistički govor mržnje.

I.A.2. Prilikom izrade propisa i politika za suzbijanje seksizma treba prepoznati i uzeti u obzir interseksionalne faktore, razlike između žena, situacione ranjivosti i otežavajuće okolnosti.

I.A.3. Izraditi i investirati u sveobuhvatnu javnu infrastrukturu koja pruža platformu za osnaživanje žena i rodno ravnopravnost i izraditi okvir politika za eliminaciju seksizma i rodno diskriminirajućih stereotipa, sa konkretnim ciljevima, mjerilima, vremenskim rokovima, pokazateljima napretka i rezultata i mehanizmima za praćenje i evaluaciju kako bi se procijenili efekti poduzetih koraka.

I.A.4. Potaknuti učešće civilnog društva, naročito ženskih nevladinih organizacija, vjerskih i lidera u zajednici, stručnih tijela pravnika i sudija i sindikata, u izradi politika i pravnih okvira koji imaju za cilj suzbijanje seksizma, kako bi se promovisala saradnja i osiguralo njihovo učešće u provedbi ovih mjera.

I.A.5. Prepoznati, ohrabriti i podržati rad relevantnih organizacija civilnog društva na svim nivoima, naročito ženskih nevladinih organizacija koje se bave suzbijanjem seksizma u svim oblastima (posebno onim koje su obuhvaćene u dijelu III u nastavku) i uspostaviti djelotvornu saradnju sa ovim organizacijama.

I.A.6. Potaknuti relevantna javna tijela i službe, na primjer ombudsmane, komisije za jednakost, zakonodavne organe, nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, javna preduzeća i tijela koja odlučuju o žalbama, da izrade i provedu kodekse ponašanja ili smjernice o seksizmu, u skladu sa sveobuhvatnom politikom za eliminaciju seksizma i obezbijediti adekvatne resurse za te aktivnosti.

I.A.7. Razmotriti povjeravanje nadležnosti za praćenje i ocjenjivanje politika i mjera za eliminaciju seksizma u javnom i privatnom životu tijelu za rodnu ravnopravnost ili drugoj zvaničnoj instituciji. Takvo tijelo treba dobiti neophodna ovlaštenja i resurse za vršenje ovih poslova.

I.A.8. Obezbijediti odgovarajuće pravne lijekove za žrtve seksističkog ponašanja.

I.A.9. Uvesti programe obuke za osobe koje rade sa žrtvama i učiniocima krivičnih djela vezanih za rod i seksualnih krivičnih djela.

I.A.10. Razmotriti izricanje nekrivičnih sankcija, na primjer uskraćivanje finansijske i drugih vidova pomoći javnim tijelima ili drugim organizacijama koje ne osude seksizam i seksističko ponašanje, naročito seksistički govor mržnje.

I.B. Mjere za povećanje svijesti

I.B.1. Ohrabriti brze reakcije javnih ličnosti, naročito političara, vjerskih, ekonomskih i lidera u zajednici, kao i drugih osoba koje mogu formirati javno mnijenje, kojima se osuđuje seksizam i seksističko ponašanje i podržavaju vrijednosti rodne ravnopravnosti.

I.B.2. Pokrenuti, podržati i finansirati istraživanja, uključujući zajednička istraživanja država članica, kojima se dobijaju sistematični podaci razvrstani po spolu i dobi o incidenciji i negativnom uticaju seksizma i njegovih pojava oblika, uključujući podatke o seksizmu i seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu, seksističkom govoru mržnje, metama, učiniocima, sredstvima prenosa, medijima i reakciji javnosti. Široko i redovno distribuirati takve podatke relevantnim javnim organima, obrazovnim ustanovama i javnosti.

I.B.3. Izdvojiti sredstva za finansiranje djelotvorne komunikacije i kampanja za povećanje svijesti o povezanosti seksizma i nasilja nad ženama i djevojčicama i finansirati organizacije koje pružaju podršku žrtvama.

I.B.4. Osmisliti, provesti i promovisati redovne nacionalne inicijative za povećanje svijesti na svim nivoima i kroz različite medije (na primjer izrada priručnika, smjernica, video zapisa koji su dostupni na internetu i konvencionalnim medijima, uvođenje nacionalnog dana borbe protiv seksizma, otvaranje muzeja koji slave rodnu ravnopravnost i prava žena). Cilj ovih inicijativa bi trebao biti povećanje svijesti i razumijevanja šire javnosti, naročito roditelja, o različitim oblicima seksizma, uključujući pojave kao što je „muško objašnjavanje“⁵, kako ih spriječiti i na njih odgovoriti i o šteti koju nanose pojedincima i društvu, uključujući djevojčice i dječake.

I.B.5. Osigurati izradu i provedbu prilagođene, kontinuirane obuke i edukacije za edukatore u svim oblastima i na svim nivoima obrazovanja, uključujući one u obrazovnim ustanovama, za osoblje kadrovskih službi u javnom i privatnom sektoru i strukovnim institucijama za obrazovanje (na primjer, mediji, vojska, zdravstveni radnici, pravnici, škole za računovodstvo, menadžment i biznis) o rodnoj ravnopravnosti, značenju rodnih stereotipa, kako prepoznati i tretirati seksizam, predrasudama i pristranosti i kako osporavati stereotipe.

I.B.6. Osigurati procjenu seksističkog jezika, ilustracija i rodnih stereotipa u udžbenicima, materijalima za obuku i nastavnim metodama namijenjenim učenicima svih starosnih grupa i u svim oblicima obrazovanja i obučavanja (počevši od predškolskog obrazovanja) i revidirati ih tako da aktivno promovišu rodnu ravnopravnost.⁶

I.B.7. Promovisati perspektivu rodne ravnopravnosti kao i razvoj kritičkog razmišljanja za suprotstavljanje seksizmu u sadržaju, jeziku i ilustracijama igraćaka, stripova, knjiga, televizijskih emisija, video i drugih igrica, online sadržaja i filmova, uključujući i pornografiju, koji formiraju stavove, ponašanja i identitet djevojčica i dječaka.

---

⁵ Objasniti na muški način (glagol, kolokvijalno): (za muškarca) objasniti nešto ženi na način koji se smatra snishodljivim, pokroviteljskim, pretjerano samouvjerenim, pretjerano pojednostavljenim, ili na način koji pretpostavlja da sagovornica ne zna ništa o predmetu razgovora.

⁶ Član 10.c. CEDAW konvencije nalaže eliminaciju „svakog stereotipnog koncepta uloga muškaraca i žena na svim nivoima i u svim oblicima obrazovanja... naročito kroz reviziju udžbenika i školskih programa i prilagođavanje nastavnih metoda“.

I.B.8. Promovisati i provoditi redovne kampanje za povećanje svijesti o konstrukcijama feminiteta i maskuliniteta i šta znači biti žena/djevojčica i muškarac/dječak u današnjem društvu, na primjer kroz medije, besplatna javna predavanja i diskusije.

I.B.9. Potaknuti saradnju stručnih radnika (na primjer novinara, edukatora, službenika agencija za provođenje zakona) i organizacija civilnog društva da bi se utvrdile i podijelile dobre prakse za sprečavanje i suzbijanje seksizma.

I.B.10. Uspostaviti strukture dostupne svima, naročito mladima, koje će im pružiti stručni savjet o tome kako spriječiti, suzbiti i odgovoriti na seksizam.

II. Konkretni alati i mjere za rješavanje seksizma i seksističkog ponašanja u odabranim oblastima

Neka područja aktivnosti su posebno sklona seksističkim djelima i/ili konkretnim oblicima seksističkog ponašanja pa je ključno da se poduzmu ciljane mjere za sprečavanje i suzbijanje seksizma u tim oblastima uz preporučene mjere i alate za opštu primjenu navedene u prethodnom dijelu.

II.A. Jezik i komunikacije

Jezik i komunikacije su ključne komponente rodne ravnopravnosti i „ne smiju da posvete hegemoniju muškog modela“. ⁷ Nestereotipna komunikacija je dobar način obrazovanja, povećanja svijesti i sprečavanja seksističkog ponašanja. To podrazumijeva eliminaciju seksističkih izraza, korištenje funkcija u ženskom i muškom ili rodno neutralnom obliku, korištenje ženskog i muškog roda ili rodno neutralnih oblika u obraćanju grupi, diverzifikaciju zastupljenosti žena i muškaraca i osiguranje jednakosti žena i muškaraca u vizuelnim i drugim predstavljajima.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.A.1. Ponovna potvrda i provedba relevantnih postojećih preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope državama članicama, uključujući Preporuku br. R (90) 4 o eliminaciji seksizma iz jezika i Preporuku CM/Rec(2007)17 o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti, koja naglašava da „aktivnosti država članica moraju biti ciljano usmjerene na promovisanje upotrebe neseksističkog jezika u svim sektorima, naročito u javnom sektoru“.

II.A.2. Provesti sistematičnu analizu seksističkog jezika i oslanjanja na rodne pretpostavke i stereotipe u svim zakonskim, podzakonskim aktima, politikama, itd. radi njihove zamjene rodno osjetljivom terminologijom. Dobra praksa podrazumijeva i pripremu praktičnih vodiča za jezik i komunikaciju koji nisu seksistički i ne sadrže rodne stereotipe, a koji bi se koristili u dokumentima javne uprave.

II.B. Internet, društveni mediji i online seksistički govor mržnje

Seksizam na internetu uzima maha širom Evrope, pri čemu su žene nesrazmjerno pogođene – naročito djevojke i djevojčice, novinarka, političarke, ženske javne ličnosti i braniteljice ženskih ljudskih prava. Jedan od aspekata seksizma na internetu je negativno komentarisanje iznesenih stavova ili mišljenja. Dok su napadi na muškarce češće zasnovani na njihovim stručnim mišljenjima ili kompetencijama, žene će prije biti podvrgnute seksističkom i seksualiziranom zlostavljanju i pogrdom jeziku, čija ekstremnost može biti uvećana anonimnošću koju nudi internet. Napadi na internetu ne samo da utiču na dostojanstvo žena, već mogu i onemogućiti ženama da izraze svoje mišljenje, uključujući i na radnom mjestu, i da ih izguraju iz online prostora,

⁷ Preporuka Komiteta ministara Rec(2003)3 o uravnoteženom učešću žena i muškaraca u političkom i javnom donošenju odluka, Memorandum sa objašnjenjem.

podrivajući pravo na slobodu govora i mišljenja u demokratskom društvu, ograničavajući profesionalne prilike i osnažujući rodni demokratski deficit. Drugi aspekt ogleda se u tome da je digitalno doba produbilo preispitivanje ženskih tijela, govora i aktivizma. Pored toga, seksistička zloupotreba društvenih medija – poput postavljanja intimnih vizuelnih materijala bez pristanka osoba koje su na njima prikazane – predstavlja oblik nasilja koji treba rješavati.

I internet i društveni mediji su sredstva slobode izražavanja i promovisanja rodne ravnopravnosti, ali isto tako omogućavaju učinocima da izražavaju svoje uvredljive misli i zlostavljački se ponašaju. Premda je rasistički govor mržnje prepoznat kao suprotan evropskim i međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava, isto se ne može uvijek reći za seksistički ili mizogini govor mržnje, a postojeće politike i propisi na svim nivoima ne mogu adekvatno riješiti ovaj problem. Stoga se države potiču na preuzimanje odgovornosti za suzbijanje govora mržnje i staranje o tome da se u pogledu krivičnih sankcija ista pravila koja važe za rasistički govor mržnje primjenjuju i na seksistički govor mržnje.

Osim toga, umjetna inteligencija predstavlja poseban izazov u odnosu na rodnu ravnopravnost i rodne stereotipe. Upotrebom algoritama mogu se prenijeti i ojačati postojeći rodni stereotipi, a time i doprinijeti održavanju seksizma.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere.

II.B.1. Provesti zakonodavne mjere, primjenjive na sve medije, kojima se definiraju i kriminaliziraju događaji seksističkog govora mržnje, postupci za prijavljivanje i odgovarajuće sankcije. Također treba potaknuti uspostavljanje proaktivnijih postupaka za prepoznavanje i prijavljivanje seksističkog govora mržnje u odnosu na sve medije, uključujući internet i nove medije.

II.B.2. Uspostaviti i promovisati programe (uključujući softver) za djecu, mlade, roditelje i obrazovne radnike, kako bi se pomoglo u savjetovanju djece na temu medijske pismenosti za svrhe sigurnog i kritičkog korištenja digitalnih medija i odgovarajućeg ponašanja u digitalnom okruženju. To treba raditi kroz školske planove i programe i kroz izradu udžbenika i informativnih publikacija o tome šta čini seksističko ponašanje, neželjenom dijeljenju materijala na internetu i adekvatnim reakcijama, uključujući i rodno osjetljive informacije o sigurnosti na internetu. Osigurati široku distribuciju takvog materijala.

II.B.3. Izraditi informacije i osmisliti kampanje za povećanje svijesti o seksističkoj zloupotrebi društvenih medija, prijetnjama u internet okruženju i situacijama sa kojima se suočavaju djeca i mladi (na primjer, ucjene, traženje novca ili neželjeno objavljivanje intimnih slika), uz praktičnu pomoć o tome kako spriječiti takve situacije i odgovoriti na njih.

II.B.4. Provesti kampanje za širu javnost na temu opasnosti, prilika, prava i odgovornosti vezanih za upotrebu novih medija.

II.B.5. Uspostaviti online resurse koji pružaju stručne savjete o tome kako postupati sa seksizmom na internetu, uključujući postupke za brzo prijavljivanje/odstranjivanje štetnog ili neželjenog materijala.

II.B.6. Provoditi redovne studije i prikupljanje podataka, razvrstanih po spolu i dobi, o seksizmu na internetu i virtualnom nasilju i odgovarajuće distribuirati rezultate.

II.B.7. Uključiti perspektivu rodne ravnopravnosti u sve politike, programe i istraživanja u vezi sa umjetnom inteligencijom kako bi se izbjegli mogući rizici od održavanja seksizma i rodnih stereotipa kroz tehnologiju i ispitati načine na koje umjetna inteligencija može pomoći u prevazilaženju jaza između rodova i eliminaciji seksizma. To podrazumijeva mjere za povećanje učešća žena i djevojčica u informacionoj i tehnološkoj oblasti u svojstvu učenica, profesionalaca i donositeljica odluka. Dizajn instrumenata i algoritama zasnovanih na podacima treba uzeti u obzir rodno zasnovanu dinamiku. Treba unaprijediti transparentnost u vezi sa ovim pitanjima, kao i povećati svijest o mogućoj rodnoj pristranosti u velikim podacima. Potrebno je ponuditi rješenja za unapređenje odgovornosti.

II.C. Mediji, oglašavanje i drugi komunikacijski proizvodi i usluge

Seksizam u medijima – elektronskim, štampanim, vizuelnim i audio – doprinosi okruženju u kojem se „svakodnevni“ seksizam toleriše i trivijalizira. Manifestuje se kroz:

- seksualne, seksualizirane i raso obojene opise i objektivizaciju žena, muškaraca, djevojčica i dječaka, uključujući u oglašavanju, filmovima, na televiziji, u video igrama i pornografskom materijalu;
- uvredljivo ili trivijalizirano izvještavanje o izgledu, oblačenju i ponašanju žena, umjesto uravnotežene i na informacijama zasnovane diskusije o njihovim stavovima i mišljenjima;
- izvještavanje i predstavljanje žena i muškaraca u stereotipnim ulogama u porodici i zajednici;
- reproduciranje i održavanje rodni stereotipa u vezi sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja;
- nejednaka zastupljenost i nedostatak smislenog učešća žena u raznim profesionalnim i informativnim ulogama (ekspertice, komentatorice), naročito žena koje pripadaju manjinama.⁸

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.C.1. Donijeti propise kojima se zabranjuje seksizam u medijima i oglašavanju i poticati praćenje i provedbu takvih mjera.

II.C.2. Promovisati uključivanje izraza seksizma u zakone o kleveti.

II.C.3. Insistirati na učešću sektora informacionih i komunikacionih tehnologija, medija i oglašavanja u izradi, usvajanju i primjeni samoregulatornih politika i mehanizama za eliminaciju seksizma, uključujući seksistički govor mržnje u svakom od sektora i podržati takvo učešće.

---

⁸ Vidi nalaze i preporuke konferencije Vijeća Evrope „Mediji i slika žena“ (Amsterdam, 4-5. juli 2013). Vidi izvještaj sa konferencije na <https://rm.coe.int/1680590fb8>.

II.C.4. Unaprijediti ulogu organizacija za nadzor medija i oglašavanje u suzbijanju seksizma.

II.C.5. Potaknuti osnivanje institucije koja je nadležna za prijem, analizu i rješavanje po pritužbama u vezi sa seksizmom u medijima i oglašavanju i koja ima ovlasti da naloži povlačenje ili izmjenu seksističkog sadržaja ili oglasa.

II.C.6. Potaknuti relevantna tijela, poput komisija za rodnu ravnopravnost ili nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava, da usvoje obrazovne strategije i alate za novinare i druge profesionalce u oblasti medija i komunikacija na temu prepoznavanja seksizma, načina za promovisanje pozitivnih i nestereotipnih prikaza žena i muškaraca u medijima i oglašavanju, te načina za promovisanje rodno osjetljive komunikacije. Za ove dodatne aktivnosti potrebno je osigurati adekvatne resurse.

II.C.7. Podržati istraživanja o prevalenciji i uticaju seksističkih prikaza žena i djevojčica u medijima i pornografskom materijalu, u kojoj mjeri se time pogoršavaju rodne nejednakosti i nasilje nad ženama i djevojčicama, kao i njihovom uticaju na fizičko, seksualno i mentalno zdravlje žena. Izdvojiti sredstva za finansiranje djelotvornih komunikacijskih i kampanja za povećanje svijesti o povezanosti seksizma, nedostatka rodne ravnopravnosti i nasilja nad ženama i djevojčicama uz promovisanje pozitivnih i nestereotipnih prikaza žena i muškaraca u medijima i oglašavanju.

II.C.8. Potaknuti jednaku zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama odlučivanja u medijima i u sadržaju i uspostaviti baze podataka o eksperticama u svim oblastima.

II.C.9. Usvojiti pozitivne mjere za izvrsnost i liderstvo u promovisanju uravnotežene rodne zastupljenosti, poput bodovnog sistema kroz koji se medijima koji proizvode rodno osjetljiv sadržaj dodjeljuju dodatna sredstva.

II.C.10. Poticati promociju pozitivnih prikaza žena kao aktivnih učesnica u društvenom, ekonomskom i političkom životu, te pozitivnih prikaza muškaraca u netradicionalnim ulogama, poput pružatelja brige. Osigurati poticaje ili nagrade za dobru praksu, na primjer kroz finansiranje iz javnih sredstava.

II.C.11. Podržati i promovisati dobru praksu kroz dijalog i razvoj mreža i partnerstava između medijskih subjekata u cilju daljeg suzbijanja seksizma i rodni stereotipa u ovom sektoru.

II.C.12. Podržati projekte koji se bave višestrukom i interseksionalnom diskriminacijom žena u ranjivim situacijama. Uvesti poticaje za medije kako bi promovisali pozitivne prikaze pripadnica etničkih manjina i/ili migrantica.

II.D. Radno mjesto

Seksizam na radnom mjestu je prisutan u brojnim oblicima, kako u javnom tako i u privatnom sektoru. Manifestuje se kroz seksističke komentare i ponašanje prema jednom ili više zaposlenika. Seksizam na radnom mjestu podrazumijeva, između ostalog, uvredljive komentare, objektivizaciju, seksistički humor ili šale, pretjerano intimne opaske, ušutkivanje ili ignorisanje ljudi, ničim izazvane komentare o odjeći i fizičkom izgledu, seksistički govor tijela, nepoštovanje i muške prakse kojima se žene zastrašuju ili isključuju, a drugi muškarci favorizuju.⁹ To narušava ravnopravnost i dostojanstvo na radu.

¹⁰

Seksističke pretpostavke zasnovane na tradicionalnim rodnim ulogama mogu rezultirati uvjerenjem da su žene, kao majke ili potencijalne majke ili pružateljice brige, manje pouzdane kolegice i radnice. S druge strane, majke koje ne ostaju kod kuće mogu biti izložene netrpeljivostima, ili pak isključene iz važnih prilika za napredovanje u karijeri čime im je onemogućeno da unaprijede svoj profesionalni život. Time se podržava stakleni strop koji ograničava prilike za karijerno napredovanje žena. Takve pretpostavke također mogu dovesti do seksističkih primjedbi o muškarcima koji na sebe preuzmu odgovornosti za pružanje brige.

---

⁹ Visoko vijeće za profesionalnu ravnopravnost muškaraca i žena (2016.), „Komplet za borbu protiv seksizma – tri alata za svijet rada“, dostupno na <https://rm.coe.int/16806fbc1e>.

¹⁰ Član 26.2. Evropske socijalne povelje (revidirano) nalaže potpisnicama da „unapređuju svijest, informisanost i prevenciju ponavljano, neprihvatljivog ili izrazito negativnog i uvredljivog ponašanja protiv pojedinih radnika na radnom mjestu ili u vezi sa poslom, kao i da poduzmu sve odgovarajuće mjere za zaštitu radnika od takvog ponašanja“.

Određenim poslovnim okruženjima naročito dominiraju muškarci uz visok rizik od njegovanja kulture seksizma. Pored toga, žene na pozicijama odlučivanja, ili žene koje se doživljavaju kao one koje osporavaju institucionalnu hijerarhiju kojom dominiraju muškarci posebno mogu biti izložene seksizmu. Slično tome, muškarci mogu doživjeti seksizam u radnim okruženjima kojima dominiraju žene, ili zbog toga što su zaposleni na tipično „ženskom“ radnom mjestu.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.D.1. Revidirati propise o radu kako bi se zabranili seksizam i seksistička djela na radnom mjestu, te promovisale dobre prakse poput mjera za analizu, ublažavanje i upravljanje rizicima, žalbeni mehanizmi, pravni lijekovi za žrtve i disciplinske tužbe kroz građanski ili upravni postupak.

II.D.2. Poticati i podržati sistematsku reviziju pravila, politika i propisa u privatnim i javnim subjektima, s ciljem usvajanja odgovarajućih kodeksa ponašanja koji obuhvataju mehanizme za podnošenje pritužbi i disciplinske mjere u vezi sa seksizmom i seksističkim djelima. To bi trebalo uključiti i interseksionalne oblike seksizma, na primjer one koji su u vezi sa statusom migranta ili invaliditetom.

II.D.3. Poticati nezavisne profesije, strukovne organizacije i sindikate da prihvate borbu protiv seksizma unutar njihovih organizacija, uključujući i kroz njihova interna pravila.

II.D.4. Osmisliti i široko distribuirati praktikum za borbu protiv seksizma, koji obuhvata relevantne zakonske odredbe i objašnjava koristi eliminacije seksizma za institucije, te primjere seksističkih djela i dobrih praksi za eliminaciju seksizma. Poslodavce i rukovodioce, predstavnike sindikata i ostale relevantne službenike treba podsjetiti na njihovu obavezu da eliminišu seksizam na radnom mjestu, kao i na pravna sredstva koja su na raspolaganju žrtvama.

II.D.5. Insistirati na predanosti najviših nivoa (u javnom i privatnom sektoru) promociji institucionalne kulture koja odbacuje seksizam na radnom mjestu, na primjer kroz izradu politika jednakosti, internih smjernica i kampanja o različitim oblicima seksizma i dekonstrukciji stereotipa, povećanje broja žena na pozicijama odlučivanja i uklanjanje staklenog stropa, između ostalog putem privremenih specijalnih mjera poput ciljnih vrijednosti i kvota.

II.D.6. Insistirati na predanosti najviših nivoa (u javnom i privatnom sektoru) promociji svijesti, informisanosti i prevencije seksističkog ponašanja i poduzimanju svih odgovarajućih mjera za zaštitu radnika od takvog ponašanja.

II.E. Javni sektor

Seksizam u javnom sektoru i oslanjanje na rodne stereotipe mogu za posljedicu imati odbijanje pružanja javnih usluga i nejednak pristup resursima. Isto tako, žene zaposlene u javnom sektoru, uključujući one koje su izabrane dužnosnice ili članice tijela za donošenje odluka, na svim nivoima, često su zbog seksizma i seksističkog ponašanja suočene sa osporavanjem njihovog dostojanstva, legitimiteta i autoriteta.¹¹

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.E.1. Uključiti odredbe protiv seksizma i seksističkog ponašanja u interne kodekse ponašanja i propise, uz adekvatne sankcije za zaposlene u javnom sektoru, uključujući članove izabranih tijela.

II.E.2. Podržati inicijative i istrage koje poduzimaju parlamentarci, organizacije civilnog društva, sindikati ili aktivisti kako bi se rješavao seksizam u javnoj sferi.

---

¹¹ Na primjer, prema studiji koju su 2018. godine provele Interparlamentarna unija i Parlamentarna skupština Vijeća Evrope, 85% ispitanica parlamentarki je pretrpjelo psihičko nasilje u parlamentu. Vjerovatnost uznemiravanja je bila veća za poslanice mlađe od 40 godina. Zaposlenice u parlamentarnim službama pretrpjele su više seksualnog nasilja nego parlamentarke, a većina parlamenata nije imala mehanizme koji bi ženama omogućili da govore o ovom pitanju. Interparlamentarna unija i Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (2018.), „Seksizam, uznemiravanje i nasilje nad ženama u parlamentima u Evropi“, dostupno na www.ipu.org/resources/publications/reports/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe.

II.E.3. Promovisati uključivanje odredbi o rodnoj ravnopravnosti u mjerodavni zakonski okvir, kao dobre prakse u oblasti javnih nabavki.

II.E.4. Osigurati obuke za zaposlene u javnom sektoru o važnosti neseksističkog ponašanja u radu sa građanima, kao i kolegama na radnom mjestu. Ova obuka treba uključiti definiciju seksizma, njegove različite pojavne oblike, načine za dekonstrukciju rodnih stereotipa i pristranosti, te kako na njih odgovoriti.

II.E.5. Upoznati korisnike javnih servisa sa njihovim pravima u vezi sa neseksističkim ponašanjem kroz, na primjer, kampanje za povećanje svijesti i konkretne načine za podnošenje prijava, kako bi se identifikovali i rješavali mogući problemi.

II.E.6. Promovisati jačanje i provedbu internih disciplinskih mjera za seksizam u javnom sektoru i svim političkim kao i tijelima za donošenje odluka, na primjer kroz ukidanje ili suspendovanje odgovornosti i sredstava ili kroz finansijske kazne.

II.F. Sektor pravde

Seksizam i primjena rodnih stereotipa u građanskopravnom, krivičnompravnom i upravnompravnom sistemu i sistemima za provođenje zakona predstavljaju prepreke za funkcionisanje sektora pravde. To može dovesti do situacije u kojoj donositelji odluka donose neosnovane ili diskriminatorne presude zasnovane na prethodno postojećim uvjerenjima i ukorijenjenim pristranostima, a ne na relevantnim činjenicama.¹²

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.F.1. Poštujući nezavisnost pravosuđa, osigurati redovne i adekvatne obuke za sve sudije na temu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, te štete koju čine rodne pristranosti i primjena rodnih stereotipa i upotreba seksističkog jezika, naročito u predmetima vezanim za nasilje nad ženama i djevojčicama.¹³

¹² „Plan aktivnosti Vijeća Evrope za jačanje nezavisnosti i nepristranosti pravosuđa“ (CM(2016)36-final), „potrebno je poduzeti sve radnje na suzbijanju primjene rodnih stereotipa unutar samog pravosuđa“ (Aktivnost 2.4); OHCHR, „Eliminisanje primjene stereotipa u pravosuđu – Jednak pristup pravdi za žene u predmetima rodno zasnovanog nasilja“, 9. juni 2014.

¹³ Vidi Vijeće Evrope (2017.), „Priručnik za sudije i tužioce o osiguranju pristupa žena pravdi“, dostupno na: <https://rm.coe.int/training-manual-women-access-to-justice/16808d78c5>

II.F.2. Osigurati obuke za sve službenike organa za provođenje zakona na temu seksizma, seksizma na internetu, seksističkog govora mržnje i nasilja nad ženama. Olakšati prijavljivanje takvog ponašanja policiji i povećati ovlaštenja policije za privremeno oduzimanje i osiguravanje dokaza o online zloupotrebama.

II.F.3. Potaknuti domaće i međunarodne sudove i tribunale da budu otvoreni za intervencije trećih strana i mišljenja vještaka o manje poznatim temama, poput seksizma i primjene rodni stereotipa.

II.F.4. Osigurati da sistemi za prijavu kršenja i pristup organima za provođenje zakona budu sigurni, dostupni i adekvatni. Ublažiti finansijske namete ili druge odvracajuće faktore koji sprečavaju žrtve da podnesu prijave ili pokrenu postupke pred odgovarajućim tijelima. Poduzeti korake za rješavanje rizika ponovne viktimizacije.

II.F.5. Poticati strukovna udruženja pravnika na organizaciju javnih predavanja i drugih skupova za povećanje svijesti među pravnicima i drugim relevantnim akterima o seksizmu i primjeni rodni stereotipa u sistemu pravde.

II.G.   **Obrazovne institucije**

Seksističke poruke oblikuju naše društvo i prožimaju obrazovne sisteme kojih ih dalje reproduciraju, umjesto da ih osporavaju. Djeca i mladi usvajaju rodne stereotipe kroz nastavne planove i programe, nastavne materijale, ponašanje i jezik.¹⁴ Seksizam može biti usađen u kulturu obrazovnih ustanova na svim nivoima, od predškolskog do visokog obrazovanja. On se može javljati u mnogim oblicima, na primjer: tolerisanje i trivializacija seksističkih slikovnih sadržaja, jezika i izraza, nedozvoljavanje nekonvencionalnog rodnog ponašanja, izostanak reakcije na podsvjesne pristranosti zaposlenih i učenika i studenata, odsustvo ili postojanje neodgovarajućih mehanizama za podnošenje pritužbi i evidenciju, nedostatak sankcija za seksualno uznemiravanje, uključujući ono koje počine drugi učenici i studenti. Ovi usađeni oblici seksizma mogu uticati na kasniji izbor obrazovanja, karijere i životnog stila. Države su također dužne da osiguraju odgovornost privatnih ustanova za njihove aktivnosti, bez izuzetaka za vjerske obrazovne ustanove.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.G.1.   Puna provedba Preporuke CM/Rec(2007)13 Komiteta ministara država članicama o orodnjavanju u obrazovanju.

II.G.2.   Osigurati uključivanje rodne ravnopravnosti, zabrane diskriminacije i eliminacije seksizma i seksističkog ponašanja u sve aspekte obrazovnog procesa, uključujući mehanizme i smjernice za prijavljivanje, odgovor na takve događaje i njihovo evidentiranje.

II.G.3.   Provesti i/ili podržati preventivne kampanje na temu seksizma i seksističkog ponašanja u obrazovnim ustanovama i obezbijediti nultu toleranciju za takve pojave, uključujući primjenu rodnih stereotipa i nasilje, nasilje na internetu, seksističke uvrede i rodno zasnovano nasilje.

II.G.4.   Organizirati skupove, uključujući kroz državna tijela, na kojima se obrađuju pitanja rodne ravnopravnosti i načini za sprečavanje i suzbijanje seksizma, rodnih stereotipa i podsvjesnih rodnih pristranosti u svim obrazovnim ustanovama.

---

¹⁴ Vidi zaključke i preporuke konferencije Vijeća Evrope „Suzbijanje rodnih stereotipa u obrazovanju i putem obrazovanja“ (Helsinki, 9-10. oktobar 2014.). Vidi izvještaj sa konferencije na <https://rm.coe.int/1680590f0>.

II.G.5. Uključiti perspektive rodne ravnopravnosti u sve aspekte obuke za nastavno osoblje, prije i tokom zaposlenja, kao i u kurseve za zaposlene u školskoj administraciji.

U vezi sa nastavnim metodama, alatima i planovima i programima:

II.G.6. Izraditi smjernice, kako bi se osiguralo uključivanje nastavnih metoda i alata za oblast rodne ravnopravnosti, zabrane diskriminacije i ljudskih prava u nastavne planove i programe na svim nivoima obrazovanja, u javnom i privatnom sektoru, od ranog djetinjstva. To podrazumijeva i obrazovanje za privatni život, kako bi se djeca ohrabrila da budu samostalna i odgovornija u svojim vezama i ponašanju – uključujući pristanak i lične granice. U nastavnim planovima i programima treba da se nađu obrazovni sadržaji o seksu i seksualnosti za djevojčice i dječake, koji su prilagođeni njihovom uzrastu, zasnovani na dokazima, naučno potvrđeni i sveobuhvatni. Ovi programi bi također trebali obuhvatiti interseksionalne oblike seksizma, na primjer one koji su zasnovani na migrantskom statusu ili invaliditetu.

II.G.7. Potaknuti razvoj internet stranica sa resursima, dobrim praksama i nastavnim materijalom/materijalom za učenje, kao i priručnika kako bi se edukatorima, nastavnicima i inspektorima pomoglo u otkrivanju i uklanjanju rodni stereotipa iz obrazovnih materijala.

II.G.8. Promovisati specijalne programe i profesionalnu orijentaciju da bi se učenicima pomoglo u pravljenju izbora vezanih za studije i karijeru, koji nisu zasnovani na rodnim stereotipima, uključujući obuku za zaposlene o rodnim stereotipima i podsvjesnim pristranostima.

II.H. Kultura i sport

Seksizam je evidentan u brojnim aspektima kulturnog života, naročito kroz sveprisutnost rodni stereotipa. Prema Međunarodnom komitetu Ujedinjenih nacija za ekonomska, socijalna i kulturna prava, kulturni život obuhvata način života, jezik, usmenu i pisanu književnost, muziku i pjesme, neverbalnu komunikaciju, religiju ili sistem vjerovanja, rituale i ceremonije, sport i igre, proizvodne metode ili tehnologiju, prirodno i vještačko okruženje, hranu, odjeću i sklonište, umjetnost, običaje i tradicije. Umjetnost i kultura imaju presudnu ulogu u formiranju stavova i rodni uloga, pa je stoga ključno da se tretira seksizam u ovim oblastima. Pored toga, u skladu sa Istanbulskom konvencijom, kultura, religija, običaj ili tradicija se ne smiju smatrati opravdanim za činove nasilja nad ženama i djevočicama.

Pitanja koja treba rješavati u sportu obuhvataju: seksistički odnos medija, sportskih organizacija, trenera, sportskih lidera, sportista, itd., seksističke prikaze žena u sportu, obezvrjeđivanje sportskih uspjeha žena njihovim opisivanjem kroz stereotipne uloge ili omalovažavanjem njihovog sporta, te seksizam i seksistički govor mržnje na sportskim događajima.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.H.1. Izraditi i promovisati alate za suzbijanje seksizma u kulturnom i sportskom sektoru, poput materijala za obuku ili alata na temu rodno osjetljivog jezika i komunikacije.

II.H.2. Ponovno potvrditi i provesti Preporuke CM/Rec(2015)2 Komiteta ministara državama članicama o orodnjavanju u sportu i CM/Rec(2017)9 o rodnoj ravnopravnosti u audiovizuelnom sektoru.

II.H.3. Poticati vodeće kulturne i sportske ličnosti da isprave seksističke pretpostavke ili osude seksistički govor mržnje.

II.H.4. Insistirati na tome da sportski savezi i udruženja i institucije kulture na svim nivoima izrade kodekse ponašanja u cilju sprečavanja seksizma i seksističkog ponašanja, koji trebaju sadržavati odredbe o disciplinskim postupcima. Poticati nultu toleranciju seksizma i seksističkog govora mržnje na sportskim i kulturnim događajima.

II.H.5. Insistirati na tome da kulturni i sportski sektori na svim nivoima poduzmu konkretne aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti i nestereotipnog prikazivanja žena i muškaraca, djevojčica i dječaka.

II.H.6. Promovisati jednako prenošenje i izvještavanje sa ženskih kulturnih i sportskih događaja kao i sa muških, naročito u javnim medijskim servisima, i javno proslavljati postignuća žena.¹⁵ Osigurati vidljivost i promovisati pozitivne uzore među ženama i muškarcima, djevojčicama i dječacima, koji učestvuju u sportovima u kojima nisu dovoljno zastupljeni.

II.I. Privatna sfera

Seksizam u porodici može da doprinese utvrđivanju stereotipnih uloga, slabljenju žena, njihovom niskom samopouzdanju i ciklusu nasilja nad ženama i djevojčicama. Također može imati uticaj na životne i profesionalne izbore. Premda su se tradicionalne rodne uloge u porodici (muškarci kao hranitelji, žene kao one koje obavljaju kućanske poslove) generalno promijenile, sa porastom broja žena u plaćenju radnoj snazi, faktori koji doprinose promjenama u raznim porodicama i državama se u značajnoj mjeri razlikuju. Seksističko ponašanje i dalje je široko rasprostranjeno u međuljudskim odnosima, a žene i dalje obavljaju mnogo više neplaćenog posla kod kuće nego muškarci.

Članom 16. konvencije CEDAW nalaže se državama da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi osigurale ravnopravnost žena i muškaraca u porodici.¹⁶ Povezanost seksizma i sprečavanja nasilja nad ženama i djevojčicama dodatno naglašava potrebu za poduzimanjem mjera u privatnoj sferi.

---

¹⁵ Poput stranice „This Girl Can“ (*Ova djevojka može*), koja slavi aktivne žene (www.thisgirlcan.co.uk/).

¹⁶ Pored toga, članom 2.e. konvencije CEDAW državama se nalaže da poduzmu „sve odgovarajuće mjere za eliminaciju diskriminacije koju nad ženama vrši bilo koja osoba, organizacija ili preduzeće“.

Mjere preporučene u prethodnom stavu, naročito one koje se odnose na jezik i povećanje svijesti, kao i one u vezi sa sektorima medija, obrazovanja i kulture, posebno su relevantne za tretiranje seksizma u privatnoj sferi.

Međutim, sankcije za seksizam u porodici nisu adekvatne, osim ako takvo ponašanje sadrži elemente krivičnog djela, poput fizičkog, psihičkog ili ekonomskog nasilja nad ženama.

Vlade država članica se pozivaju da razmotre sljedeće mjere:

II.I.1. Uvesti mjere u vezi sa usklađivanjem privatnog i poslovnog života, uključujući plaćeno porodiljno odsustvo za majke i očeve, plaćeno roditeljsko odsustvo za žene i muškarce, univerzalan pristup kvalitetnim i priuštivim servisima za čuvanje djece i drugim socijalnim uslugama, te fleksibilne radne aranžmane za žene i muškarce. Unaprijediti pristup uslugama za brigu o starijim osobama i drugim izdržavanim osobama. Organizirati kampanje kako bi se potaknulo na ravnomjernu podjelu obaveza između žena i muškaraca u domaćinstvu i u vezi sa pružanjem brige.

II.I.2. Unaprijediti politike i mjere kojima se podržava pozitivno roditeljstvo, a kojima se djeci garantuju jednake mogućnosti, bez obzira na njihov spol, status, sposobnosti ili porodičnu situaciju. Pozitivno roditeljstvo podrazumijeva roditeljsko ponašanje zasnovano na najboljim interesima djeteta, koje je brižno, oslobođeno rodnih stereotipa, osnažujuće, nenasilno, pruža priznanje i savjete uz utvrđivanje granica, kako bi se omogućio potpun razvoj djeteta.

II.I.3. Uvesti mjere i alate kojima se jačaju vještine koje su roditeljima potrebne da bi se izborili sa seksizmom i pornografijom na internetu.

II.I.4. Promovisati obuke za prepoznavanje i suzbijanje seksizma i seksističkog ponašanja u sklopu stručnih kurseva za osobe koje se bave porodicom i međuljudskim odnosima, na primjer, službenike socijalnih službi, uključujući centre za zaštitu majki i brigu o djeci.

III. Izvještavanje i evaluacija

Ovom preporukom se od država članica traži da prate napredak u njenoj provedbi i da obavijeste nadležni upravni odbor ili upravne odbore o poduzetim mjerama i ostvarenom napretku.

Izvještavanje treba biti redovno i obuhvatiti informacije o sljedećem:

- pravnom okviru i okviru politika, mjerama i najboljim praksama kojima se suzbija seksizam, seksističko ponašanje, primjena rodni stereotipa i seksistički govor mržnje, naročito u javnim prostorima, na internetu i u medijima, na radnom mjestu, u javnom sektoru, pravosuđu, prosvjeti, sportu i kulturi, kao i u privatnoj sferi, uključujući i alate za prijavljivanje seksističkog ponašanja, kao i disciplinske postupke i sankcije;
- svim sveobuhvatnim politikama ili politikama u sklopu nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost, usvojenim za svrhe eliminacije seksizma i seksističkog ponašanja, uključujući definicije, pokazatelje, nacionalne mehanizme za praćenje i evaluaciju;
- radu svih koordinacionih tijela, osnovanih ili zaduženih da prate provedbu na nacionalnom nivou;
- istraživanjima koja su provedena i podržana kako bi se prikupili podaci o incidenciji i posljedicama seksizma i seksističkog ponašanja u odabranim oblastima, te ishodima takvih istraživanja;
- nacionalnim mjerama za povećanje svijesti i kampanjama provedenim na svim nivoima, uključujući informacije o medijima putem kojih su provedene.

Nedavno oformljeni pokreti kao što je #MeToo pojačali su svijest o upornom, dalekosežnom seksizmu u svim sektorima društva. Kao odgovor, Vijeće Evrope je usvojilo Preporuka CM / Rec (2019) 1 o sprečavanju i suzbijanju seksizam. Ovaj poseban tekst sadrži prvu ikada međunarodnopravnu definicija seksizma. Preporuka čini vezu između djela „svakodnevnog seksizma“ i nasilja protiv žena, kao dio kontinuuma koji stvara klimu zastrašivanja, straha i diskriminacije, koji uglavnom utiču na žene i djevojke. Tekst ima za cilj rasvijetli što čini seksističko ponašanje i definisati konkretne načine na koje vlade i druge zainteresovane strane mogu pristupiti ovom problemu.

BOS

www.coe.int

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, od kojih su 28 članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE